

EUROPOS TARYBA
MINISTRŲ KOMITETAS

**Ministrų komiteto rekomendacija REC(2005)5 valstybėms narėms
dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų teisių**

(Priėmė Ministrų komitetas 2005 m. kovo 16 d. Ministrų pavaduotojų 919-ame posėdyje)

Ministrų komitetas,

remdamasis Europos Tarybos Statuto 15 straipsnio b punktu;

manydamas, kad Europos Tarybos tikslas yra siekti didesnės savo valstybių narių vienybės, visų pirma skatinant nustatyti bendras taisykles;

prisimindamas Europos Tarybos skirtą programą vaikams ir vaikystės politikos nuostatų projektą, ir visų pirma 1996 m. Leipcige vykusios konferencijos „Vaikų teisės ir vaikystės politikos nuostatos Europoje: naujas požiūris?“ rekomendacijas, 1996 m. Parlamentinės Asamblėjos rekomendaciją Nr. 1286 dėl vaikams skirtos Europos strategijos, 2002 m. rekomendaciją Nr. 1551 dėl XXI amžiaus visuomenės kūrimo vaikams ir su vaikais: vaikams skirtos Europos strategijos įgyvendinimas (1996 m. rekomendacija Nr. 1286) ir 2003 m. rekomendaciją Nr. 1601 dėl pamestų vaikų dalios globos įstaigose palengvinimo;

dar kartą patvirtindamas teisiniuose dokumentuose įtvirtintas nuostatas dėl globos įstaigose gyvenančių vaikų padėties apskritai, ir visų pirma Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (ETS Nr. 5), Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje, Europos socialinėje chartijoje (ETS Nr. 35) ir pataisytoje Europos socialinėje chartijoje (ETS Nr. 163), Europos konvencijoje prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (ETS Nr. 126), Europos konvencijoje dėl vaiko teisių įgyvendinimo (ETS Nr. 160) ir Konvencijoje dėl teisės bendrauti su vaikais (ETS Nr. 192) nustatytas nuostatas;

atsižvelgdamas į Ministrų komiteto rezoliucijas ir rekomendacijas, konkrečiai į Rezoliuciją Nr. R (77) 33 dėl vaikų įkurdinimo, Rekomendaciją Nr. R (79) 17 dėl vaikų apsaugos nuo netinkamo elgesio, Rekomendaciją Nr. R (84) 4 dėl tėvų atsakomybės, Rekomendaciją Nr. R (87) 6 dėl globėjų šeimų, Rekomendaciją Nr. R (87) 20 dėl visuomenės požiūrio į nepilnamečių nusikalstamumą, Rekomendaciją Nr. R (94) 14 dėl nuoseklios ir kompleksinės šeimos politikos, Rekomendaciją Nr. R (98) 8 dėl vaikų dalyvavimo šeimos ir visuomenės gyvenime, Rekomendaciją Rec (2001) 16 dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo, Rekomendaciją Rec (2003) 19 dėl galimybių naudotis socialinėmis teisėmis gerinimo ir Rekomendaciją Rec (2003) 20 dėl naujų nepilnamečių nusikalstamumo problemos sprendimo būdų ir nepilnamečių teisenos vaidmens;

atsižvelgdamas į Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Jungtinių Tautų vaiko teisių apsaugos konvencijos principus, pagal kuriuos reikia, kiek įmanoma, vengti atiduoti vaikus į globos įstaigas ir taikyti prevencines priemones;

suvokdamas, kad nepaisant taikomų prevencinių priemonių kai kuriuos vaikus teks atskirti nuo šeimos;

manydamas, kad pasirenkant globos įstaigą pirmiausia reikia atsižvelgti į vaiko poreikius ir interesus ir, kai įmanoma, į vaiko asmeninę nuomonę; ši nuomonė turi būti laikoma atitinkamai svarbia atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą;

trokšdamas, kad visi nuo savo šeimų atskirti vaikai, o visų pirma gyvenantys globos įstaigose, galėtų augti oriai, kuo geresnėmis sąlygomis, vaikystėje ar suaugę nebūtų menkinami ir jiems nekiltų jokių kliūčių tapti visaverčiais Europos visuomenių piliečiais;

rekomenduoja valstybių narių vyriausybėms:

1. Nustatyti teises ir kitas reikalingas priemones, įskaitant nacionalines gaires ir veiksmo planus, kurios užtikrintų šios rekomendacijos priede nurodytų principų ir kokybės standartų laikymąsi siekiant visapusiškai įgyvendinti globos įstaigose gyvenančių vaikų teises nepaisant priežasčių, dėl kurių jie pateko į šias įstaigas ir šių įstaigų pobūdžio.

2. Užtikrinti taikant atitinkamas priemones ir imantis atitinkamų veiksmų, kad šios rekomendacijos pasieks vaikus ir kitus atitinkamus asmenis bei institucijas.

Rekomendacijos Rec(2005)5 priedas

Pagrindiniai principai

– Šeima – tai natūrali vaiko augimo ir gerovės aplinka; už vaiko auklėjimą ir jo asmenybės raidą visų pirma yra atsakingi tėvai;

– prevencinės vaikų ir šeimų paramos priemonės turi būti taikomos kuo plačiau atsižvelgiant į konkrečius vaikų poreikius;

– vaikas atiduodamas globoti tik išimtiniais atvejais siekiant užtikrinti svarbiausius vaiko interesus ir kuo greitesnę jo socialinę integraciją ar reintegraciją; globoti atiduotam vaikui turi būti užtikrinta galimybė visapusiškai naudotis pagrindinėmis vaiko teisėmis;

– vaikas atiduodamas globoti ne ilgesniam laikui nei būtina, nuolat tikrinama, ar paisoma vaiko interesų, kurie globos laikotarpiu yra patys svarbiausi; tėvams turi būti teikiama kuo didesnė parama siekiant darnios vaiko reintegracijos į šeimą ir visuomenę;

– vaikas, kurio globos laikas baigiasi, turi turėti teisę į savo poreikių įvertinimą ir gauti reikiamą paramą globai pasibaigus tam, kad būtų užtikrinta vaiko reintegracija į šeimą ir visuomenę;

– sprendimas dėl vaiko atidavimo globoti ir įkurdinimo turi būti priimtas nediskriminuojant dėl lyties, rasės, spalvos, socialinės, etninės ar tautinės kilmės, reiškiamų nuomonių, kalbos, turto, religijos, negalios, kilmės ar kito vaiko ir (arba) jo tėvų statuso;

– atidavimo globoti procedūra, organizavimas ir individualus priežiūros planas, įskaitant reguliarių tikrinimą, užtikrina vaiko teises, visų pirma vaiko teisę būti išklaustam; vaiko nuomonė turi būti laikoma atitinkamai svarbia atsižvelgiant į jo amžių ir brandą;

– visos globos įstaigose taikomos kontrolės ir drausmės priemonės, įskaitant tas, kurios yra skirtos asmens pačiam sau daromos žalos ar kitų asmenų sužalojimo prevencijai, turi būti paremtos visiems žinomomis taisyklėmis ir patvirtintais standartais;

– jeigu įmanoma, vaiko šeima turėtų dalyvauti planuojant ir organizuojant vaiko atidavimą globoti;

– kai vaikui sugrįžti į savo šeimą neįmanoma, turi būti numatytos kitos vaiko priežiūros priemonės arba vaiko globojimo termino pratęsimas atsižvelgiant į vaiko norą, jo gyvenimo kelio tolydumą, jo pasitenkinimą ir asmeninius poreikius.

Ypatingos globos įstaigose gyvenančių vaikų teisės

Siekiant užtikrinti, kad bus laikomasi šių pagrindinių principų ir paisoma pagrindinių vaiko teisių, reikia pripažinti šias ypatingas globos įstaigose gyvenančių vaikų teises:

– teisę būti įkurdintam siekiant patenkinti poreikius, kurie, atlikus įvairiapusį vertinimą, buvo pripažinti būtinais, ir teisę į įkurdinimo nuolatinį tikrinamą; atliekant tokius patikrinimus ieškoma alternatyvių būdų ir atsižvelgiama į vaiko nuomonę;

– teisę vaikui nuolat bendrauti su savo šeima ir kitais jam svarbiais žmonėmis; toks bendravimas gali būti uždraustas arba apribotas tik tada, jei būtina užtikrinti svarbiausius vaiko interesus;

– brolių ir seserų teisę, kai įmanoma, būti drauge arba nuolat bendrauti;

– teisę į tapatumą;

– teisę į pagarbą vaiko etninei, religinei, kultūrinei, socialinei ir kalbinei kilmei;

– teisę į privatumą, įskaitant galimybę bendrauti su asmeniu, kuriuo vaikas pasitiki, ir kompetentinga institucija, kuri konfidencialiai konsultuotų dėl jo teisių;

– teisę į kokybišką sveikatos apsaugą, pritaikytą konkrečiam vaiko poreikiams ir gerovei;

– teisę į pagarbą vaiko orumui ir fizinei neliečiamybei; visų pirma teisę į žmogišką ir nežeminantį elgesį ir auklėjimą nenaudojant prievartos, įskaitant apsaugą nuo fizinių bausmių ir visų smurto formų;

– teisę į lygias galimybes;

– teisę į visų rūšių švietimą, profesinį lavinimą ir mokymą tomis pat sąlygomis, kaip ir kiti vaikai;

– teisę į parengimą būti aktyviam ir atsakingam piliečiui dalyvaujant su žaidimais, sportu ir kultūra, neformaliu švietimu susijusioje veikloje ir skatinant atsakomybę;

– teisę dalyvauti sprendimų, susijusių su vaiku ir gyvenimo globos įstaigoje sąlygomis, priėmimo procese;

– teisę vaikui suprantamu būdu gauti informaciją apie savo teises ir globos įstaigos taisykles;

– teisę skųstis konkrečiai, nešališkai ir nepriklausomai institucijai siekiant apginti pagrindines vaikų teises.

Gairės ir kokybės standartai

Siekiant užtikrinti šių principų ir teisių įgyvendinimą, būtina atsižvelgti į šias gaires ir standartus:

- globos vieta, kai įmanoma, turėtų būti pasirinkta tokia, kuri yra artimiausia vaiko aplinkai, vaiko atidavimas globoti organizuojamas taip, kad tėvai galėtų vykdyti savo pareigas ir nuolat bendrauti su vaiku;
- turėtų būti suteiktos šeimyninio tipo mažos gyvenamosios patalpos;
- pirmenybė turėtų būti teikiama vaiko fizinei ir psichinei sveikatai ir jo visapusiškai, darniai asmenybės raidai, kaip esminei globos plano sėkmės sąlygai;
- turėtų būti sudarytas individualus globos planas, paremtas vaiko gebėjimų ir gabumų tobulinimu bei pagarba jo savarankiškumui, taip pat ryšių su išorės pasauliu palaikymu ir pasirengimu ateityje gyventi už globos įstaigos ribų;
- pirmenybė teikiama sąlygoms, kuriomis užtikrinamas ugdymo tęstinumas ir tinkami emociniai personalo ir vaikų santykiai, visų pirma užtikrinant personalo pastovumą (nuolatinį buvimą vengiant personalo kilnojimo);
- turėtų būti numatytas įstaigos vidaus veiklos organizavimas, paremtas:
 - gyvenamųjų patalpų kokybe ir stabilumu;
 - mišriomis gyvenamosiomis patalpomis, jeigu tai atitinka svarbiausius vaiko interesus;
 - aukštais profesinės personalo kvalifikacijos kėlimo reikalavimais;
 - tinkamais personalo atlyginimais;
 - personalo pastovumu ir pakankamu personalo narių skaičiumi;
 - įvairia personalo sudėtimi, ypač lyties atžvilgiu;
 - įvairių sričių specialistų bendru darbu ir kitomis paramos priemonėmis, įskaitant priežiūrą;
 - veiksmingu turimų išteklių naudojimu vaiko labui;
 - įvairiomis priemonėmis ir specialiu mokymu siekiant tinkamai bendradarbiauti su vaiko tėvais;
- etikos kodeksais, kuriuose nustatyti patirties standartai, atitinkančiais Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatas;
- visos globos įstaigos turėtų būti akredituotos ir įregistruotos kompetentingų valstybės institucijų remiantis norminiais aktais ir valstybiniais būtiniaisiais globos standartais;
- remiantis minėtais standartais turėtų būti užtikrinta veiksminga globos įstaigų stebėjimo ir išorės kontrolės sistema;
- turėtų būti renkami ir analizuojami atitinkami statistiniai duomenys, remiami stebėjimo veiksmingumą užtikrinantys moksliniai tyrimai;
- už kiekvieną globos įstaigoje gyvenančių vaikų teisių pažeidimą turėtų būti baudžiama vadovaujantis tinkamomis ir veiksmingomis procedūromis;
- turėtų būti pripažinta, kad be valstybės institucijų globos įstaigose gyvenantiems vaikams gali būti svarbios ir nevyriausybinės organizacijos, religinės organizacijos ir kitos

privačios institucijos; jų funkciją turėtų apibrėžti valstybių narių vyriausybės. Nevyriausybinį organizacijų įtraukimas neatleidžia valstybių narių nuo jų išsipareigojimų, įtvirtintų šioje rekomendacijoje, globos įstaigose gyvenantiems vaikams, visų pirma išsipareigojimų parengti atitinkamus standartus, akreditavimo sistemą ir užtikrinti kompetentingų institucijų atliekamą tikrinimą.